

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. I. S. Pardulphi Acta, memoria apud martyrologos et cultus sacer.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
J. G.
sub annum
660, imo
etiam serius,
si tamen Bern-
ardus Justi-
nianus recte
scripsit.

29 Quod ad hunc emortualem Sancti locum attinet, nihil apparet, curasserenti Dandulo refragemur, ac vel idcirco etiam, quod verisimile non sit, S. Magnum fixam ex summi Pontificis ac patriarchæ Gradensis consensu Heracleæ sedem Opitergium, sub Longobardis nec sibi nec suis tutum locum, ullo unquam tempore recexisse, aut alio, quam episcopalis urbis a se conditæ, usum fuisse fixo domicilio. Accedit, quod sancti Præsulis corpus, prius quam anno 1206 Venetias transferretur, teste Legenda, hac in re fide digna, Heracleæ jacuerit, nec aliunde huc advectum legatur; ut adeo non immerito S. Magnus Heracleæ ad Superos emigrasse statuatur; quamquam tamen, deficiente auctoris sat antiqui testimonio, id certum dici nequeat; ac propterea in hujus Sylloges titulo eum non indubie, sed forte Heracleæ defunctum scripsi. At quo tempore ejus obitus contigit? Respondeo, cum Sanctus noster, teste Dandulo, clerum et populum suum multipliciter in eadem urbe Heracliana auctum viderit, ingensque cleri populique incrementum non nisi paulatim tacitisque annis fieri soleat, eum sat probabiliter etiam post annum 655 in vis statui posse, ac fortassis non ante annum 660, cum dierum plenus honorumque operum esset, æternam mercedem fuisse consecutum. Imo vero, si re ipsa, ut scribit Bernardus Justinianus, ad ultimam usque senectutem S. Magnus vixerit posset in hypothesi, quod, cum Heracleam condidit, quinquagenarius dumtaxat esset, etiam ultra annum 660 episcopatus ejus extendi, quod tamen ego ex sola Justiniani auctoritate asserere non ausim.

Non fuit epi-
scoporum po-
stremus, qui
Opitergiensis
episcopi titu-
lum gesserit,

30 Ceterum, priusquam huic Syllogæ finem imponam, conveniendus mihi rursus est Orlendius, qui, S. Magni episcopatum Opiterginum Heraclii, adhuc imperantis, temporibus citato tomo pag. 324 innectens, Præsulem nostrum postremum Opitergii episcopum facit, ac nihilominus Benenatum, Opiterginum episcopum, eodem loco memorat, qui Epistolæ Agathonis

Papæ et synodi Romanæ, quam habes apud Har-
duinum tom. III Conciliorum a col. 1115, ad-
dito Opitergiensis ecclesiæ episcopi titulo, anno
680 subscriptus ibidem col. 1158 legitur. Prose-
cto, si eo sensu hæc scripserit Orlendius, ut post
S. Magnum nemo Opitergini episcopi titulum
gesserit, ipsa se ejus assertio destruit, nec pluri-
bus confutari opus habet; sin autem nihil aliud
scriptor ille significatum voluerit, quam S. Ma-
gnum postremum ex Opiterginis episcopis fuisse,
qui ea in urbe indubie sedem habuerit, lubens ei
accedo, cum, ut ante dixi, verisimile non sit, sta-
tutam Heracleæ episcopalem sedem, a S. Magno
Opitergium fuisse receptam, aut etiam id ab alio
factum dein fuisse, præsertim cum vice altera et
funditus quidem sub annum 667 a Grimoaldo
Opitergium deletum fuisset. Crediderim tamen,
Præsulem nostrum, translata Opitergio Hera-
cleam episcopali sede, Opitergini episcopi titu-
lum et pastoralem miserrimæ hujus diocesis curam
numquam deposuisse, eaque in re sui imitorem
habuisse Benenatum, qui anno 680 sese Opiter-
giensis potius quam Heracleensis ecclesiæ epi-
scopum scripserit, quod non modo hæc una cum
altera moderaretur, sed præsertim, uti conjectare
lubet, quod Opiterginus episcopatus antiquitate
aliisque titulis Christiano orbi notior illustrior-
que Heracleensi esset.

31 Porro tum temporis Opiterginos episcopos subfuitque
Gradensi patriarchæ Catholico subsuisse et a
schismate Aquilejensi jam pridem fuisse revoca-
tos, recte observat Joannes de Rubis in Monu-
mentis ecclesiæ Aquilejensis col. 507, quod et
ex Danduli Chronico et ex comperta Præsulis
nostri sanctitate abunde confirmatur. Plura de
S. Magno dicere non habeo; nec scio, an eorum,
quos Bernardus Justinianus col. 84 multa Sancti
miracula Vitamque scripsisse, adstruit, hodieque
lucubrations exstant, atque, an ejusmodi sint,
quæ non immerito in illustrissimi Cornelii Opere
locum habuissent, atque in hoc nostro fuissent
commemorandæ.

DE S. PARDULPHO ABB. CONF.

C WARACTI IN DIOECESI LEMOVICENSI IN GALLIA. F

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. S. Pardulphi Acta, memoria apud martyrologos et cultus sacer.

ANNO
DCCXXVII.
S. Pardulphi,
Waractensis
abbatis,

Natalium suorum humilitatem S. Pardulphus, Waractensis seu Garactensis abbas, cujus hodie Acta exhibemus, virtutum suarum claritudine prodigiorumque frequentia, vir Deo et hominibus amabilis, majorem in modum illustravit. Erat autem Waractum seu Garactum sæculo sexto et septimo Lemovicensis (ad quam diocesis hodieque spectat) territorii vicus, decima circiter a Lemovicibus leuca ad fontes Warimpæ (la Gartempe) situs: at, postquam eo loci SS. Petro et Paulo Apostolis monasterium, cujus primus abbas S. Pardulphus fuit, Lantharius,

Lemovicensium comes, condidit, eo sensim accrevit, ut in oppidum evaserit, atque hæc nostra ætate Marchiæ Superioris caput audiat. Le Gueret Galli vocant. Waractensis autem monasterii Dionysius Summarthanus tom. II Galliæ Christianæ col. 355 sequentem notitiam exhibet: Inter antiqua Lemovicensis diocesis monasteria, nunc oblivione sepulta, Waractense S. Petri recensetur, a Lantario comite fundatum ad fontes Warimpæ fluvii, ubi nunc est GUERET urbs primaria Marchiæ. Hujus loci abbas celeberrimus fuit S. Pardulphus S. PARDoux cujus Vitam habes Sec. 5 Benedictino p. 1. pag. 371. Modo prioratus ad nominationem abbatis S. Savini Pictavensis, ut notat

A notat Ms. codex Solemniacensis. *Ceterum quem ex Actis Pardulphum dixi, alii Pardulfum, vel Pandulphum vel Paradulphum nominaverunt.*

cujus præter
recentiores

2 Sancti hujus Abbatis inter scriptores recentiores gesta persecuti sunt Menardus lib. II Observationem in Martyrologium Benedictinum ad diem 5 Novembris, Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. II ad annum 752, num. 11 et 12: item ad annum 757, num. 58. Bailletus in Vitis Sanctorum ad hunc diem. Nonnulla quoque de illo refert Bernardus Guidonis Ordinis PP. Prædicatorum, primum Tudenis in regno Gallæciæ, dein Lodovensis in provincia Narbonensi episcopus, anno 1551 ex hac vita ereptus, Tractatu de Sanctis Lemovicensibus apud Labbeum tom. I Bibliothecæ librorum Mss. pag. 654. Plura Gaufredus, Prior Vosiensis in diœcesi Lemovicensi, qui anno 1185 scripsit, in Chronica, quam idem Labbeus tom. II Bibliothecæ mox laudatæ a pag. 280 typis edidit. Gaufredi Chronicon non raro adhibebimus infra: at cap. 64 hæc habet: Sed ista latius in libro Miraculorum sancti Pardulphi narrabo, ubi multa de sacrosancto Mysterio (Eucharistiæ) ad correctionem multorum, si Deus permiserit, proposui tractare. Steterint promissis Gaufredus, ignoro: opus equidem promissum, si aliquando conscripserit, hæcenus eruditus latet; foretque optandum, ut tum ad fidelium fructum, tum ad majorem sancti Abbatis gloriam et tenebris protraheretur in lucem. Scriptores aliquot habes, qui de S. Pardulpho egerunt: nunc, qui ejus Vitam seu Acta conscripserint (martyrologorum dein mentio fiet) discipiamus.

aliquot scri-
ptores

3 Inter S. Pardulphi biographos, ut a recentioribus ordiar, præter Bailletum jam laudatum, numerandus in primis videtur Bernardus Lodovensis episcopus, de quo supra: nam Gononus lib. IV Vitarum Patrum Occidentis S. Pardulphi Vitam exhibet, quam ex illo vel descripsit, vel contraxit; hunc enim Vitæ, a se editæ, titulum præfixit: Ex Bernardo, Lodovensi episcopo, tom. II de Vitis Sanctorum, notatque in margine, servari illam in antiquis membranibus Bibliothecæ PP. Dominicanorum Aconionensium. Hoc porro illius exordium apud Gononum legitur: Beatus et inclytus Christi servus Pardulphus, in territorio Lemovicensi etc. Triplicem Sancti Vitam in Mss. habemus, sed nullam, quæ a transcriptis jam verbis incipiat: sed facilis factura est, dum certiora et antiquiora monumenta suppetunt. Quem supra laudavi, Gaufredus Prior Vosiensis cap. 52 auctor est, Ivonem, Priorem Cluniacensem, Acta quoque S. Pardulphi ex scriptore antiquiore, veraci quidem, sed inculto, stilo luculentiore concinnasse, scilicet sub annum Christi 1101, de quo capite 51 paulo ante meminerat. Verba illius sunt: Ivo interim, Cluniacensis Prior, vir scholasticus, Lemovicæ deveniens, a monachis S. Martialis obnixè rogatus, Vitam S. Pardulphi, quæ veraci fide quidem, sed inculto stylo conscripta erat, luculenter exarare studuit: Hymnumque de eodem piissimo Confessore composuit, ita incipiens: «Fideles cuncti gaudeant etc.»

Vitam exhibet

4 Cum nullam Vitæ S. Pardulphi, ab Ivone conscriptæ, notam adjecerit Gaufredus, et Gononus Bernardi Guidonis verba fortassis immutavit, nescio, Bernardine, an Ivonis sit S. Pradulphi Vita e Ms. Pragensi anno 1642 Praga ad Majores nostros missa, cujus initium est: Beatus Pardulphus in territorio Lemovicensi, vico no-

mine Sardone, et ex plebeis quidem parentibus procreatus, sed morum honestate et virtutum ubertate fuit insigniter adornatus. *Stylus ejus paulo floridior; sed magis Vita illa contracta est, quam ea, quam antiquam, de qua mox, dicimus. Periodum unam aut alteram de S. Pardulphi Lipsanis ad calcem habet, quæ in Bernardi Guidonis Opere, ut suo loco videbitur, totidem fere verbis legitur: unde Bernardi Guidonis esse, conjici potest: at sicut hic periodum illam unam aut alteram e Gaufredo Priore Vosiensi descripsit, ita et Gaufredus ex Ivone fortassis fuerit mutuatus. Mabillonius in Observationibus præviis ad Vitam S. Pardulphi Sæculo ut Benedictino part. I, pag. 372 Vitæ S. Pardulphi contractæ apographum quoddam Compendiense, cum Vita a se edita collatum, Ivonem auctorem habere fortassis, ait: ut sit, bene habet, Vitam antiquam S. Pardulphi, ab auctore subæquali non admodum culto quidem, sincero tamen scribendi genere exaratam, ad nostram ætatem usque loco non uno fuisse conservatam.*

5 Antiquam S. Pardulphi Vitam typis edidit scriptor anonymus, tom. II Bibliothecæ librorum Mss. pag. 399, et Apographo R. P. Jacobi Sirmondi, Societatis Jesu theologi. Hunc secutus est Mabillonius Sæculo Benedictino mox laudato, ubi a pag. 375 usque ad pag. 381 antiquam S. Pardulphi Vitam ex codice Ms. Chesniano et Bibliotheca Labbeana depromptam, cum apographo ejusdem contracto tum Compendiensi, tum Lemovicensi collatam, suis denique Observationibus illustratam exhibet. Compendiensi apographi versus nonnullos Observationibus suis, ubi hoc a Vita, a se edita, nonnihil discrepabat, verbatim inseruit: hos ego cum simili Vitæ S. Pardulphi contracto apographo, quod ad Majores nostros anno 1666 D. Ludovicus Nieque, Cælestinorum Suessionensium bibliothecarius, misit, contuli, et cum insertis a Mabillonio Observationibus suis Compendiensi apographi versibus plane congruere reperi. Præter id Suessionense contractum apographum, prolixior quoque S. Pardulphi Vitam antiquam in Mss. habemus, hic excudendam. Labbeana et Mabilloniana multo emendatior est, ut verosimiliter, quæ in illis sententiarum confusio, stilique barbaries subinde occurrit, amanuensium potius oscitantia aut imperitia, ut fieri non raro consuevit, tribui debeat, quam illius auctori vitio verti. Debemus illam Pardulpho Bourgeois, Societatis Jesu, qui, Patroni sui amore ductus, diligentem præstitit operam, ut eam in patria sua, forte Lemovicensi, inveniret; inventamque ope R. P. Possini Antverpiam misit anno 1684, ut in ejus literis Auriliaco, Arvernæ Superioris oppido, ubi litteras humaniores docebat, ad Possinum datis, et ab hoc ad nos transmissis legitur.

6 At unde hunc S. Pardulphi Vitam, quod supra dictum est, ab auctore, Sancto subæquali, conscriptam esse, conficitur? Primum id auctor ipse innuere videtur in ipso Præfationis suæ exordio, sic scribens: Plerique, dum priscorum patrum antiqua laudant gesta miraculorum, nova, quæ nuper gesta sunt, omittunt... Sed melius utrobique, opinor, utrumque se commiscere. Quasi dicat, alios veterum Sanctorum miracula suis scriptis celebrare solere; sibi vero propositum esse, non de veteri, sed nupero Sancto sermonem habere: neque sic ea verba videntur posse intelligi, ut dicat, se S. Pardulphi miracula tum vetera, tum recentia litteris mandare; cum nul-

AUCTORE
J. B.

scriptor ano-
nymus,
E

F

illi, ut appa-
ret,

lum

AUCTORE
J. B.

lum ex ejus miraculis spectatim proferat, quod S. Pardulphus vel non præstiterit vivus, vel paucis ab illius obitu annis non contigerit. Dein num. 18 de urbe Bituricensi a Francorum exercitu male habita loquitur in hunc modum: Cum autem moderno tempore Francorum cohortes prædictam urbem depopulassent, et omnes domos igni cremassent, domum, in qua erant cunæ suspensæ (pueri e baptisate a S. Pardulpho suscepti) nullatenus cremare, vel quidquam ex ea exurere valuerent, Moderno, inquit, tempore: atqui id contigit anno 741 vel sequenti, cum Chunoaldus, Aquitanix dux, erepto e vivis Carolo Martello, in Carolomanum et Pipinum rebellavit: tunc enim, inquit Fredegarii continuator part III (vide tom. II Scriptorum Rerum, Gallicarum pag. 438) Carlomannus atque Pippinus, principes germani, congregato exercitu, Ligeris alveum Aurilianis urbe transeunt, Romanos proterunt, usque Beturigas urbem accedunt, suburbana ipsius igne comburunt.

etale suppar;

7 Denique manifesta sunt verba, quæ eodem numero paulo ante præmittit: sic habent: Hujus sancti Viri aliud fertur miraculum, quod per eum divina est operata Clementia, et multi supersunt, qui viderunt. Ut adeo audiendi non sint ii, quos suspicari Bailletus ait, S. Pardulphi Vitam primum ab Ivone, Cluniacensi Priore, fuisse conscriptam; ea verosimillime tantum de causa, quod et hic hujusmodi aliquid fecisse memoretur. Hæc de ætate auctoris: nomen suum nec ipse prodidit, nec usquam proditum reperi; monachum tamen Aquitanum fuisse, conjicio: monachum quidem, quod Berthemarium abbatem Patrem suum in Præfatione appellet; Aquitanum vero, quod ibidem Berthemarium sic alloquatur: Non minimas omnipotenti Opifici gratias agimus, quia hic in Aquitania... quam plures philosophos et rhetores, qui Vitam vel Gesta miraculorum S. Pardulphi confessoris suo stylo enarrare queunt. Quis fuerit Berthemarius abbas, cui anonymus biographus S. Pardulphi Vitam inscripsit, pariter incertum est: forte unus ex Waractensibus abbatibus, Sancti successoribus, ut non absurde Mabillonius suspicatur; alium tamen suggerit in Annotatis, Berthemarium scilicet, Senonensem S. Petri abbatem, qui Caroli Magni tempore fuerit, teste Clario monacho ad annum 804. Verum ex verbis mox adductis tam anonymum, quam Berthemarium Aquitanos, Bituricensi vero cladi propinquiores fuisse, ex verbis, numero superiore descriptis, verosimilius apparet. Nunc de martyrologis pauca dicamus.

apud recentiores aliquot

8 Quamquam S. Pardulphi sanctimonia non per Aquitaniam modo, sed et per vicinas Gallix provincias longe lateque fuerit divulgata, eum tamen nec Ado, nec Usuardus, nec ceteri illius fere ætatis martyrologi suis Fastis inseruerunt: recentiores igitur aliquot recensebo. Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum ad diem 6 Octobris ita habet: In territorio Lemovicensi S. Pardulphi eremita. Menardus in Martyrologio Benedictino, sed ad diem 5 Novembris, quod illi singulare est, sic scribit: Lemovicis, sancti Pardulphi abbatis, sanctitatis et miraculorum gloria illustris. Castellanus in Martyrologio Universali, sed Gallice: Varacti in Marca-Lemovicina S. Pardulphus, ejusdem loci abbas, cujus corpus in honore est Arnaci, prope Pompedorium. Martyrologium Parisiense, anno 1727 excusum: Varacti in Marca Lemovicina, sancti Pardulphi abbatis. Bucelinus in Menologio Benedictino ali-

quanto prolixior: Lemovicis S. Pardulphi abbatibus, qui a pueritia utroque lumine orbis, sed gratiæ divinæ fulgoribus illustratus, filium se lucis esse, ipsa conversatione monstravit, carnis maceratione stupendus, in pauperes profusus, miraculis etiam conspicuus, siquidem infirmos quosque manuum impositione sanabat, abigebat infuso benedicto oleo demones, prodigiaque innumera orationum efficacia operabatur. Factus demum, etsi multum renitens, Varactensis abbas, alumnos celo dignissimos formabat. Octogenarius cum jam esset, ostensa sibi a S. Michaeli scala gloriæ, per quam meliorem ascenderet patriam, inter verba orationis et benedictionis, quibus populo bene precatus est, æterna pace obdormivit. Varactum, ut jam monui, in diœcesi Lemovicensi situm est, et tum ibi, tum Lemovicis, ut infra apparebit, cultum nactus est S. Pardulphus: hinc e citatis martyrologis alii Varacti, Bucelinus e Saussayo, de quo mox, Lemovicis Sanctum annuntiant.

martyrologos

9 Andreas Saussayus in Appendice Martyrologii Gallicani verbis mox citatis, ex ipso a Bucelino transcriptis, hæc addit præterea: S. Pardulphus, qui virtute et moribus præclarus, Deum quaerens, mundum fugiens, eremum coluit, ægris medicinam fecit, energumens sanavit, et a nativitate contractos dissolvit. Tandem a Lauterio, comite Lemovicensi, Garactum evocatus, abbatie, quam is in honorem Apostolorum Petri et Pauli construxerat, præfectus est; quam sancte et prudenter administravit. Idem Saracenos, a Carolo Martello profligatos, a suo oratorio vi divina effugavit, et octogenarius non absque viatico discessit. Cujus est memoria in his regionibus celebris. Garacti reliquiæ ejus coluntur. Plurimæ vero ecclesiæ et inscriptæ sunt, maxime in territorio Arvernensi, ubi vicorum Cyriaci, Blansaci et Turris ipsimet patrocina concredita sunt. Quæ de virtutibus et miraculis S. Pardulphi Saussayus memorat, ex Actis deprompta sunt. E vicis vero, quorum patronum ait S. Pardulphum, tertius apud Blavium post pag. 157 haud procul Duranii (la Dordonne) fonte hoc pacto signatur: S. Pardoux de la Tour. Tres quoque vici, S. Cirque dicti, in eadem Blavii Tabula, Arverniam exhibente, signantur, quorum fortasse aliquem Cyriaci nomine Saussayus designavit. Blansacum in Codice Beneficiorum diœcesis Claromontanæ, anno 1658 Parisiis impresso, his verbis memoratur Gallice: Pastoratus S. Pardulphi, et S. Vincentii (de Blanzat) illi annexus.

E

F

10 Idem Saussayus parte II Martyrologii Gallicani a pag. 4247 Martyrologium monasterii Patrum Benedictinorum S. Sabini de Levitania, ab annis circiter 800, ut ait, seu sæculo duodecimo exaratum edidit, in quo ad diem 6 Octobris hæc leguntur: Tolosano in vico, qui dicitur POMPIACO natale S. Pardulphi, episcopi et confessoris; cujus illic servari reliquias aliquot, indigenarum traditio est, teste Simone Peyroneto, paroco beatæ Mariæ de Tauro Tolosæ, in Catalogo Sanctorum: verum valde credibile est, Pardulphum, in vico Pompeiaco cultum, perperam vocitari episcopum, aliumque non esse a Waractensi abbate, quod quidem suadere videtur, tum hujus per Aquitaniam et Arverniam celebritas, nomen pluribus hominibus vicisque commune; dies, quo colitur: tum denique, quod Pardulphus iste episcopus cetera sibi plane ignotus; ac fieri facile potuerit, ut Pompeiacenses,

memoria,

a

A a Lemovicensi territorio paulo remotiores, Sanctum, cujus reliquias jam olim possedisse se, credunt, probe perspectum non habuerint. Tomo II Spicilegii Acheriani Editionis Novæ, anno 1723 factæ, pag. 53 S. Pardulphus Wandelberti Martyrologio insertus legitur ad diem 6 Octobris post hunc Wandelberti versum :

Virgo Fides pridie hinc felici morte triumphat. Quem versum sequentia verba excipiunt : In Africa Rogate, Saturnini, Faustini, et sancti Pardulphi confessoris : verum, quin hæc eo ab interpolatore recentiori intrusa sint, minime dubium est.

cultus sacer
per varias

11 Porro vel ex iis, quæ ex Saussayi Martyrologio adduxi, de Sancti in Arvernia, et forte in diœcesi Lomberiensi, in qua Pompeiacum, ecclesiastico cultu satis liquet. Plures præterea vici in Chartis Geographicis apud Blavium tum Arverniæ, tum territorii Lemovicensis occurrunt, qui a S. Pardulpho nomen sortiti sunt, atque adeo, quibus ille verosimiliter vel patronus, vel sacris in honoribus est. Et Arverniæ quidem Tabula, præter memoratum jam vicium, S. Pardoux de la Tour, tres alios ejusdem fere nominis, eundem tamen, ut opinor, Sanctum significantis exhibet; nimirum S. Padaux ad Siolim seu Seucaulam (culgo la Sioule) situm; S. Pardon ad Elaverem (Gallice l'Alie) S. Pardon le Neuf in parte territorii Lemovicensis, Arverniæ contigua. In territorio vero Lemovicensis Tabula ab utroque latere Tutelensis urbis geminus vicus occurrit, alter versus Duranium fluvium (la Dordonne,) quem S. Pardouls nominat; alter prope Viseram (la Vesere,) quem S. Perdous, paululum immutato nomine, dicit. Hinc, superato fluvio (la Vienne) priusquam ad fluvium (Taurion) pervenias, occurret alter vicus, S. Pardoux, et item alter trans fluvium Crosam (la Creuse) S. Pardous les Cars. Reperitur denique in citata Tabula Vartimpam inter et fluvium (Vincou) vicus, cui S. Pardons nomen adscribit.

Galliæ diœceses propagatus; et Officium proprium,

B 12 Codex Beneficiorum diœcesis Lemovicensis, anno 1638 Parisiis impressus, præter vicariatuum unum, pastoratus 11 enumerat, qui a S. Pardulpho nomen habent; quorum unus in diœcesi Pictavensis est, et apud Blavium in Tabula Geographica Pictavensis ducatus, paginæ 121 subnexa, non procul a fonte fluminis cujusdam, Toarciium alluentis, ac dein in Ligerim sese exonerantis collocatur. Similiter et diœcesium Tutelensis, Petrocioriensis (in qua et monasterium est sanctimonialium seminarum Ordinis S. Dominici, S. Pardulphi dictum, ex Margareta, vicecomitissæ Lemovicensis, testamento sæculo XIII ezeunte fundatum, teste Bernardo Guidonis in Historia foundationum conventuum Ordinis S. Dominici Tolosanæ et Provinciæ Provinciarum apud Martene Scriptorum veterum tom. VI, col. 527 et binis seqq.) Malleacensis, Pictavensis, Xantonensis et Sarlatensis codices Prioratus, pastoratus vel vicariatus, unum aut plures, enumerant, qui a S. Pardulpho nomen traxerunt : unde colligi potest, quanta in illis regionibus fuerit jam olim S. Pardulphi celebritas. Cultum ejus admodum celebrem, ac late propagatum jam inde a sæculo XII, Bailletus scribit : imo et longe prius in Arvernia, atque adeo verosimillime etiam in diœcesi Lemovicensi sacros honores obtinuisse, liquet ex Libello de sanctis ecclesiis et monasteriis Claromontii, cujus auctor sub annum 950 fuit, quemque Labbeus tom. II Bibliothecæ librorum Mss. inseruit,

ubi pag. 724 hæc leguntur : In ecclesia S. Pardulphi, altare S. Pardulphi. In diœcesi autem Lemovicensi ad diem 6 Octobris colitur Officio proprio et ritu semiduplici. In Lemovicensi Breviario anni 1625 sic habet Oratio : Deus, qui nos annua beati Pardulphi confessoris tui festivitate lætificas : da nobis, ejus intervenientibus meritis, et perpetua protectione muniri, et salutariter gaudere profectu. Per Dominum etc.

13 Lectiones secundi Nocturni, ex Actis hauriæ, his verbis concipiuntur : prima; Pardulphus, patre agricola in viculo Sardeno non longe a Garacto natus, ex casu rami arboris, caput affligentis, a pueritia utroque orbatus est oculo.

quo in Lemovicensi

Ab eo tempore meliori animi lumine collustratus, florere cœpit bonis operibus et miraculis : nam et adolescens tenuis victus et vestitus majorem partem traditam clanculum pauperibus erogabat, et convenientes undique infirmos, demonibus etiam occupatos, admoto oleo benedicto, aliquando etiam sola manus impositione curabat. Secunda; His et aliis plerisque virtutibus clarus, monasterio Garactensi, in honorem S. Petri a Lantario, comite Lemovicensi, extracto, licet invitus, præficitur; mundo cæcus, at mente perspicacissima religiosam vitam professus in celum ducturus. Sanctitatis exemplar absolutum, sibi egressu a cœnobio, et carniæ esu perpetuo interdixit, sicco cibatu semel ut plurimum in hebdomada victitans, noctes insomnes in oratione, prono corpore, quantum vires humanæ ferre poterant, summa cum animi suavitate ducebat.

E

14 Tertia; Auribus eruditus, Psalmos, Antiphonas, Responsoria, quæ dum perageretur divinum officium, audierat, assidue animo volebat, sub Nonæ tempore pauperes et infirmos, qua poterat ope, maxime verbo Dei solabatur. Meritorum tandem præmia consecuturus, ostensa sibi a Michaele archangelo scala, per quam in cælum ascenderet, fere octogenarius, temporibus Caroli Magni (imo Martelli) et Chunoaldi Aquitanie ducis, suis et plangenti populo bene precatus, inter hæc extrema verba : « Filii, » custodiat vos Dominus, et ab omni malo defendat, et det vobis pacem, ut merito auditis desiderabilem illam vocem : Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi » pridie Nonas Octobris sanctam efflavit animam. Simili pariter Officio et ritu colitur in diœcesi Sarlatensi, sed illius festum in diem decimum Octobris ibi transfertur; dies vero sextus Octobris SS. Fidei, Caprasio, Primo et Feliciano sacer est, de quibus tunc pariter Officium proprium recitatur. Forte in diem 10 Octobris S. Pardulphi festum Sarlatenses transtulerunt, ex quo S. Feliciani reliquie in Issigiacense Sarlatensis diœcesis monasterium Lemovico illatæ fuerunt. Hæc ex Proprio Sanctorum diœcesis Sarlatensis, anno 1677 Lutetiæ Parisiorum impresso; ex quo pariter Orationem de S. Pardulpho propriam, et Lectionem secundi Nocturni tertiam (reliquiarum argumentum in Lemovicensibus jam recitatis habes) huc transcribo.

et Sarlatensi diœcesibus

F

15 Illa sic habet : Deus, qui in corporali cœcitate copioso spiritus splendore beatum Pardulphum, confessorem tuum, illustrasti, ejus meritis et precibus cœleste nobis lumen largiter infunde, quo omnes mundi fallacias detegentes, ad æternam gloriæ tuæ claritatem intendamus. Per Dominum nostrum. Lectio secundi Nocturni

gaudet.

tertia

AUCTORE
J. G.

tertia hæc est : Corpus ejus, in monasterio Waractensi sepultum, longe postea, relictis sarcophago et cineribus, translatum est in monasterium Sarlatense, et juxta corpus S. Sacerdotis, Lemovicensis episcopi, collocatum. Cum autem undique adventantes populi ob virtutes, quas Dominus per Famulum suum operabatur, quietem ac solitudinem monachorum perturbarent, æquum visum est, Pardulphi sacras exuvias in ecclesia S. Joannis juxta monasterium deponere; unde eductæ circa annum millesimum, instante Guidone de Turribus, advectæ sunt Arnacum : ubi Pardulfus multis claruit miraculis. Celebre vero illud est, quod ad portam urbis Lemovicæ corpus ejus tandiu immobile perstitit, donec cæcus, adductus coram populo, illuminaretur. Sed et anno millesimo nonagesimo quarto, cum ignis subcutaneus vehementer iterum Aquitanos affligeret, indictis ad avertendam iram Dei supplicationibus, corpus sancti Pardulphi, cum aliorum Sanctorum reliquiis, de Arnaco ad Sanctum Martialem Lemovicensem advectum est, ubi varia coruscant miracula et infirmi plurimi sanati sunt. De S. Pardulphi cultu hæc hactenus : de variis exuviarum ejus translationibus suis erit infra dicendi locus, posteaquam de iis, quæ de Sancto nostro Acta suppeditant, sermonem habuerimus.

§ II. S. Pardulphi natales, vita, tum solitaria, tum monastica.

Natus in Lemovicibus parentibus agricolis,

Sancti Pardulphi biographus, Sancto suppar, et stilo quidem simplici et veraci, non tamen verosimiliter tam inculto, quam præferunt exemplaria seu apographa Labbeorum et Mabillonianum, usus, ut jam monui, ab illius natalibus et parentum conditione exorditur. Non raro quidem contingit, ut, qui Sanctorum Vitas describunt, fictitium illis natalium splendorem assignant, quasi Sanctis laus propria, suisque meritis parta non sufficeret, nisi fymmentis, etiam interdum absonis, illustretur. Non ita biographus noster : In Occidentali plaga, inquit, partium Aquitanix, diocesi Lemovicensi, ex agrorum cultoribus, in vico, cujus vocabulum est Sardenus, vel in Sardeno monte ortus est puer fidei genealogia, cui nomen Pardulphus. Consonant Labbei et Mabillonii apographa; sed vicum, in quo natus est, Seredinnum appellant. Hunc codex beneficiorum diocesis Lemovicensis supra citatus Sardenent vocat Gallice; apud Blavium vero, pariter ante laudatum, legitur Sarden. Situs autem est haud procul Varacto, cujus situm supra exposui, ab eoque in Charta territorii Lemovicensis Blaviana interjectis aliquot montibus vel collibus separatur; unde intelligas, cur biographus dixerit, vel in Sardeno monte. Parentes ejus agriculturam exercuisse, affirmant etiam apographa cetera; ingenuos tamen fuisse, addit Suessionense nostrum et Compendiense Mabillonii; quod, ut verum esse non difficulter admisero, ita a vero prorsus alienum apparet ex dictis, quod in Notitia Galliarum pag. 629 Adrianus Valesius ait, docere S. Pardulphi biographum, illum nobilibus

senatoribus natum esse, quodque in solo Valesio D fortassis reperitur.

17 Quo tempore mundo editus fuerit S. Pardulphus, accuratius dicitur, ubi de illius obitu disseretur : a Sancti natalibus ad virtutes illius, quibus vel in pueritia fulsit, biographus progreditur, quas, quia commentatione non indigent, cursim nominasse sufficet. Commendat eum maxime a mansuetudine morumque modestia, a sinceritate, temperantia, et insigni commiseratione in pauperes, qua ductus victui suo, licet tenui, vestibusque detrahebat, ut sibi esset, quod egenis elargiretur. Casum his inserit, corpori ejus nocuum, sed animæ utilem, quo ex arboris rami in caput suum lapsu oculorum lumen amisit quidem, sed intus uberiore deinceps divini luminis copia illustrandus. Cæcus quidem, inquit, corpore, sed fulgens in opere; tentatus ad tempus, sed non mortificatus; aspectu paulisper privatus, sed perpetuo honorum opere repletus. Eadem leguntur in Vita S. Pardulphi apud Mabillonium et Labbeum, uti et in Ms. nostro Suessionensi. Unde effici videtur, pristinum oculorum usum Sancto paulatim fuisse restitutum. Ceteris quidem cælestis itineris ducem, licet cæcus esset, se præbuisse, biographus subdit; at cum pueritiam seu adolescentiam nondum emensus fuerat, et in parentum contubernio adhuc versabatur. Manifestius loquitur Suessionensis nostra Epitome, quæ cæcum mansisse ait, plurimis diebus, non toto vitæ cursu : ex quibus fit, haud certum esse, S. Pardulphum, prout Breviaria Lemovicense et Sarlatense innuunt, perpetua in cæcitate vixisse. Litteris prius imbutum fuisse, quam oculorum usu privatus fuerit, addit Ms. nostrum Pragense; at cum id vel Ivoonis, Cluniacensis Prioris, vel Bernardi Guidonis, aut alterius recentioris sit, non magni hac in re ponderis est, occurrenteque infra ex Actis antiquis aliqua, unde potius oppositum suadeatur, de quo num. 21 consule.

18 Porro quanti apud Deum meriti vel in adolescentia S. Pardulphus fuerit, frequentia, quæ tum edidit, prodigia declararunt : illa generatim hæc verbis biographus refert : Cui mox tantam Dominus gratiam contulit, ut, qui ad eum veniebant, variis infirmitatibus languentes, si cui manum imponeret, vel oleo benedicto perungeret, aut aquam benedictam potandam daret, repente ab eis omnes infirmitates febrium repellebantur; etiam et qui a dæmonibus vexabantur, cum ad eum perducti fuissent, obsessa a dæmonibus corpora liberabantur. Hæc de Sancti prodigiis, in adolescentia editis, biographus, ut dixi, generatim; ea verosimiliter de causa, quod non pauca, serius facta, enucleatius enarranda haberet. A prodigiis, quæ in adolescentia et in parentum, quantum quidem ex illius loquendi modo apparet, domo adhuc versans edidit, ad Waractensis monasterii constructionem, gestamque hujus a Sancto præfecturam sermonem convertit biographus : sed priusquam huc illum sequamur, sistendum parumper est, et num prozime e paternis ædibus in monasterium Waractense concesserit; num contra, relictis illis, in solitudine aliquamdiu seorsim vixerit, ex eoque, licet invitatus, ad Waractensis monasterii præfecturam retractus fuerit, indagandum.

19 Apographum, quod edimus, uti mox dictum est, a S. Pardulphi pueritia seu adolescentia ad ejusdem præfecturam mox progrediens, eam illius vitæ partem, quæ inter utramque effluxit,

amisso visu,

E

multisque patris miraculis,

F

vitam solitariam instituit :